

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK KADIN BAKANI PROF. DR. PEYMAN TÜRKAN AKYOL'UN SİYASİ HAYATI

POLITICAL LIFE OF PROF. DR. TURKAN AKYOL, THE FIRST FEMALE MINISTER OF TURKISH REPUBLIC

Serap ÇEREZCİ*

ÇEREZCİ, Serap, (2018), "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kadın Bakanı Prof. Dr. Peyman Türkan Akyol'un Siyasî Hayatı", Belge Dergisi, C.2, S.16, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yaz 2018/II, ss. 820 – 844.

Öz

Prof. Dr. Türkan Akyol, Türk siyasi hayatında çok önemli bir role sahip olmasına rağmen, siyasetçi kimliği ile fazla tanınmamaktadır. Göğüs hastalıkları asistanı olarak hayata tutunan, Türkiye'nin ilk kadın rektörü ve bakanı olan Prof. Türkan Akyol, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk kadın bakanı ve ilk kadın rektörü olmuştur. 33. Nihat Erim Kabinesi'nde 1971'de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, SODEP Genel Başkan Yardımcılığı, 18. Dönem ve 19. Dönem TBMM milletvekillikleri, 49. Süleyman Demirel Hükümeti'nde 1991- 1993 Kadın Statüsünden Sorumlu Devlet Bakanlığı ve 50. Tansu Çiller Kabinesi'nde de 1993- 1995 Kadın ve Çocukta Sorumlu Devlet Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Ayrıca Verem Savaş Derneği, Göğüs Hastalıkları ve Fizyolojisi Derneği, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Onursal üyelikleri ile Sosyalist Enternasyonal Kadınları Şube Başkan Yardımcılığını yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nihat Erim, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Devlet Bakanı, SODEP, Türkan Akyol, İlk Kadın Türk Bakan

Abstract

Although Turkan Akyol has a very important role in Turkish political life, she is not well known as a politician. Prof. Dr. Turkan Akyol, who became the first female rector and minister of Turkey, held on to life as an assistant doctor of pulmonologist. She was the minister of health and social security in the cabinet of Nihat Erim in 1971, vice chairman of SODEP, member of the parliament of Turkey in the 18th and 19th period, minister of state responsible for woman and family affairs in the government of Suleyman Demirel between 1993-95 and minister of state responsible for woman and children in the cabinet of Tansu Ciller between 1993-95. She had also honorary membership of Tuberculosis Control Association, Chest Diseases and Physiology Association, WHO Europe and vice president of the Socialist International Woman Branch.

Keywords: Nihat Erim, Ministry of Health and Social Welfare, State Minister, SODEP, Turkan Akyol, First Female Turkish Minister

Giriş

Aldığı eğitim, yaptığı görevler ile Türk Kadını'na önemli öncelikler kazandıran Türkan Akyol, siyasi ve mesleki hayatında dikkat çeken bir isim olmuştur.

Cumhuriyet tarihinin ilk kadın bakanı olarak 1971'de siyasete atılan Peyman¹ Türkan (Pekdemir) Akyol, kayıtlarda İstanbul doğumlu olarak görülmesine rağmen, 1928'de Manisa'da dünyaya gelmiştir². Babası, Giresunlu Karaibrahimoğulları'ndandır. Aile,

* Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Kınıklı Yerleşkesi, Denizli, serapcerezci@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1191-2342

1 Prof. Dr. Türkan Akyol; Farsça: Yemin, and, ahd anlamlarına gelen Peyman ismini resmi yazışma ve siyasi dilde kullanmayı tercih etmemiştir.

2 Haldun Özen, "Türkan Akyol ile Yapılan Röportaj", *Türkiye Toplumsal Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı*

soy isimleri olan Pekdemir'i bölgedeki aynı ismi taşıyan Pekdemir Tepesi'nden almıştır. Bulancak'tan Giresun'a giderken küçük bir köy olan Burunucu Köyü, Akyol'un baba toprağıdır³.

Babası Mehmet Rüştü Pekdemir, Birinci Dünya Savaşı'nda, Kafkas Cephesi'nde esir düşmüştür. Rusya'da patlak veren 1917 Bolşevik İhtilâli sonrasında kaçarak yurda dönmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrası Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmış ve Sakarya Savaşı'nda görev yapmıştır. İzmir'e giren ilk takım komutanı olan Mehmet Rüştü Bey, Tümgenerallikten emekli olmuştur. Annesi Remziye Hanım ise, Üsküp'te doğmuştur. Balkan Savaşları'ndan sonra ailesi önce Manisa'ya sonra İzmir'e yerleşmiştir. Remziye Hanım 'Tanoviçler' olarak adlandırılan Balkan göçmeni bir aileye mensuptur⁴.

Türkan Akyol ilk ve ortaokul öğrenimini babasının asker olması nedeniyle görev yaptığı yerler olan Konya, Afyon, Manisa, Kayseri, Erzincan'da tamamlamıştır. 1947'de Erenköy Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1953'de mezun olmuştur. 1955'de sınıf arkadaşı olan Kardiyoloji Mütihazası Turhan Akyol ile evlenmiş ve 1959-1962 yılları arasında eşi ile üniversite tarafından Amerika'ya gönderilmiştir. Orada Albert Einstein Tıp Fakültesi Hastanesi'nin dâhiliye bölümünde çalışmıştır⁵. 1 Ekim 1969'da Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinden ayrılarak açılan Diyarbakır Tıp Fakültesi'nin kurucu yönetim kurulu üyeliğini üstlenmiştir.

15 Ocak 1970'de dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Orhan Oğuz tarafından başbakan Süleyman Demirel'e sunulan dilekçeyle, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları Kürsüsü Doçenti Türkan Akyol'un, üniversite profesörlüğüne terfi ettirilmesi istenmiştir⁶. Akyol, 20 Ocak 1970'de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından üniversite profesörlüğüne uygun görülmüştür⁷. 1 Haziran 1970'de Profesör olarak atanan Türkan Akyol'un, 950 lira olan doçentlik maaşının 1500 lira olarak değiştirilmesi de istenmiştir⁸.

A. SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM BAKANI ATANMASI SÜRECİ

12 Mart 1971'de muhtıra sonrası Süleyman Demirel, istifa etmek zorunda kalmıştır. Muhtırayı verenler, anarşiyi sona erdirebilecek, reformları "Atatürkçü bir görüşle" uygulayacak, güçlü ve inandırıcı bir hükümetin kurulmasını istemişlerdir. Bu istekler karşılanmadığı takdirde ordunun "anayasal görevini yerine getirerek" iktidara el koymasını kararlaştırılmıştır⁹. Zürcher'e göre komutanlar, Kurtul Altuğ'a göre; cumhurbaşkanı tarafından başbakanlığa getirilen Nihat Erim, CHP'deki görevinden ayrılarak kabineyi kurmakla görevlendirilmiştir¹⁰.

Bu dönemde basında hükümeti kurmakla görevlendirilen Nihat Erim'in "Kabinem Beyin Takımı Olacak" ve "Genç Beyinlerle Çalışacağım" cümleleri yer almaya başlamıştır¹¹. Nihat Erim, böylesi terim ve sloganların toplumun hafızasında yer edineceğini ve belleğinden asla silinmeyeceğini savunmuştur¹². Nihat Erim tarafından kullanılan "Beyin

Projesi, Ankara Milli Kütüphane, Sözlü Tarih, Kitap Dışı Materyal, Yer No: FLCD2010DK: 194.

3 Mustafa Ekmekçi, Ankara Notları, "Hint Horozu Erdal Bey", *Cumhuriyet*, 20 Mart 1985, s.8.

4 Türkan Akyol'un, eşi Turhan Akyol ve oğlu Murat Akyol ile 24 Mart 2018 günü yaptığım mülâkattan.

5 Nilüfer Yalçın, "Türkiye'de İlk Defa Bir Kadın Bakan Oluyor", *Milliyet*, 24 Mart 1971, s. 1.9.

6 *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Yer Bilgisi: 351-3-12, Belge Tarihi: 20. 01. 1970.

7 *BCA*, Yer Bilgisi: 351-3-12, Belge Tarihi: 20. 01. 1970.

8 *BCA*, Yer Bilgisi: 354-22-7, Belge Tarihi: 09. 06. 1970.

9 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, 2000, s.375.

10 Kurtul Altuğ, *27 Mayıs'tan 12 Mart'a*, Koza Yayınları, Ankara, 1976, s.393.

11 *Milliyet*, 24 Mart 1971, s.1, *Hürriyet*, 24 Mart 1971, s.1.

12 Sadi Koçaş, *12 Mart Anıları*, Tomurcuk Matbaası, İstanbul, 1978, s. 96.

Takımı” ifadesi daha sonraki yıllarda siyasi hayatta unutulmamış, hatta bu deyim alay konusu olmuştur¹³.

Başbakan Nihat Erim önderliğinde kurulan, teknokratlardan oluşan ve beyin takımı olarak adlandırılan kabinenin amacı, komutanların tasarladıkları radikal reform programını gerçekleştirmek olmuştur¹⁴. Beyin Takımı olarak adlandırılan teknokrat kabinede bir kadın bir bakanın bulunmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Nihat Erim, başbakan yardımcısı Sadi Koçaş'ın kabineye kadın bakan alma teklifine olumlu yanıt vermiştir. Koçaş'ın önerdiği Türkan Akyol ismini kendisini hiç tanımamasına rağmen kabul etmiştir. Akyol, doktor olması nedeniyle, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı¹⁵ olarak atanmıştır.

Nihat Erim, Türkan Akyol'u gazetecilere, övgü dolu cümleler ile takdim etme yoluna gitmiştir. Erim'e göre Akyol, yalnızca kadın olduğu için bakan seçilmemiştir. Akyol, aynı zamanda Atatürk'ün kadınlara tanımış olduğu seçme ve seçilme hakkının da temsilcilerinden biri olmuştur. Hükümet, kabinede kadın bir bakana yer vererek Atatürk devrimlerinin sonuçlarını ispatlamaya çalışmıştır¹⁶.

1934'de Türk kadınına verilen milletvekili seçme ve seçilme hakkına rağmen, mecliste yer alan kadın milletvekili temsil oranının, erkek vekillere göre oldukça düşük olması istenilen devrimin etkilerinin yalnızca görünüşte kaldığının göstergesi olmuştur. Kadın milletvekillerinin oranında darbe dönemleri sonrasında bir artış yapılması, hatta ilk kadın bakanın bu dönemde seçilmesi kadınların demokrasi adına simgeleştirilmesinden başka bir şey değildir¹⁷.

Siyasetle bağlantısı olmayan bir aileye mensup, mütevazı bir hekimin kendini birden bire bakan koltuğunda görmesi elbette ki şaşılacak bir durumdur. Akyol, hasta muayene ederken telefonla başbakanlığa çağırılmış ve kendisine bakanlık teklif edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın bakanı seçilen Profesör Dr. Türkân Akyol duygularını, “*Bu mevkie beni lâıyk görenleri mahcup etmemek, bir kadının bakan olarak görev yapabileceğini göstermek için bütün gayretimi ortaya koyacağım, bu bir şeref, büyük bir şeref, bir kadın olarak çok büyük bir şeref*” cümleleri ile ifade etmiştir¹⁸.

Asker kızı olduğunu ve bu nedenle de Anadolu'yu iyi bildiğini ifade eden Akyol, hükümetin reformist ve Atatürkçü kimliğinden dolayı kabinede hanım bakana yer verildiğini belirtmiştir. Diyarbakır Tıp Fakültesi'nin kuruluşunda yer aldığını ve bu nedenle de Türkiye'nin sağlık koşullarını bildiğini vurgulamıştır¹⁹.

Milliyet Gazetesi'nden Nilüfer Yalçın'ın, “*Hükümette görev alma teklifini bekliyor muydunuz*” sorusuna ‘hayır’ cevabını vermiş ve Nihat Erim'i tanımadığını belirtmiştir. Kurulacak Atatürkçü, reformcu kabinede prensip itibarıyla bir kadın üye bulunmasına karar verilmiş olduğunu ve Atatürk reformlarını savunacak olan bu hükümette bunun elzem olduğunu açıklamıştır²⁰.

13 Nihat Erim, *12 Mart Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 192.

14 Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Çeviren: Yavuz Alagon, Kaynak Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1999, s.179.

15 Nihat Erim, *a.g.e.*, s.191.

16 *Milliyet*, 24 Mart 1971, s.9.

17 Şirin Tekeli, “Kadınların Siyasetten Dışlanışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü”, *Kadınlar ve Siyasal Yaşam Eşit Hak Eşit Katılım*, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, İstanbul, 1996, s.118.

18 *Hürriyet*, 24 Mart 1971, s.1.9.

19 *Cumhuriyet*, 24 Mart 1971, s.1.7.

20 *Milliyet*, 24 Mart 1971, s.9.

Bakan Akyol; ilk bakanlar kurulu toplantısında, tüm gazetecilerin ilgi odağı olmuştur. Bu toplantı esnasında Akyol'un, kabine üyelerinin isimlerini çantasından çıkardığı listeden okuyup öğrenmeye çalışması gazetecilerin dikkatinden kaçmamıştır. Akyol'un bu davranışı basında, *"Bakanlar Kurulu toplantı salonunda herkes yabancıydı amma, bu yabancılar içinde en yabancı, yine Profesör Türkan Akyol'du. Çünkü Türkan Akyol, aynı masanın çevresinde oturduğu yeni arkadaşlarından sadece birkaçını yakından tanıyor, birkaçını ismen tanıyor, çoğunu ise ne ismen, ne cismen tanıyordu"*²¹ cümleleri ile yer almıştır.

B. BAKANLIK DÖNEMİ FAALİYETLERİ

Birinci Nihat Erim Kabinesi'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Türkan Akyol; 23 Nisan 1971 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı törenlerinde halka hitaben ilk konuşmasını, Hakkârî'de yapmıştır. Halka hitabında, *"Yüce Atatürk'ün en büyük devrimlerinden biri de kadın haklarının verilmesidir. Bugün sizlere ilk Türk kadın bakan olarak seslenmek şansına sahip olmam bunun en güzel örneğidir"*²² diye seslenmiştir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na atanan Türkan Akyol, Millet Meclisi'nde 6 defa söz alırken, Cumhuriyet Senatosu'nda ise yalnız 1 defa söz almıştır. Bakanlığının ilk aylarında Türkiye Cumhuriyeti iki büyük milli felaket yaşamıştır. Bunlardan ilki 1970'den itibaren tüm dünyada yayılan kolera salgını olmuştur. Türkiye de tüm önlemlere rağmen bu salgından etkilenmiştir. Bakan Akyol ilk sınavını bu alanda vermiştir.

a) Kolera Salgını

Cumhuriyet Senatosu Ordu Üyesi Şevket Köksal'ın, 24 Ekim 1970'de vermiş olduğu *İstanbul Sağmalcılar ve Esenler mıntıklarında vuku bulan Kolera hastalığına dair senato araştırması isteyen önergesini*; çiçeği burnunda bakan 11 Mayıs 1971'de cevaplamıştır. Şevket Köksal senatoda; *"En son 1917'de yaşanan Halep ve Pozantı Kolera salgınından 53 yıl geçtikten sonra 13 Ekim 1970'deki Sağmalcılar ve Esenler Kolera salgını tarih, hükümetlerin sağlık politikasındaki başarısızlığının ve tedbirsizliklerinin yeni bir örneği olarak tescil edecektir"* diye seslenmiştir. Türkan Akyol ise İstanbul gibi bir memlekette 14 günde kolera gibi bir salgının bastırıldığını ve önlendiğini ifade ederek; yeni hükümet döneminde elde edilen kesin raporlara göre, Türkiye'de *"resmî olarak verifiye edilmiş ve bakteriyolojikman teyit edilmiş hiçbir vaka mevcut olmadığını"* belirtmiştir. Bu konuşmadan sonra senatoda araştırma komisyonu kurulması talebi reddedilmiştir²³.

Basında yer alan kolera haberlerinde Bakan Akyol kanalizasyon ve kullanım suyu tesislerinin önemini vurgulamış; Türkiye'de ağır bir salgın yaşandığından bahsetmiştir. On yıl içerisinde vakalara rastlanabileceğini belirtmiştir. Memleketlerin uygarlık ölçülerinden birinin de insanların ölüm şekli olduğuna işaret etmiştir. Bulaşıcı hastalıkların, ölüm nedenlerinin en başında geldiği ülkemizde sağlık yönünden belirli bir uygarlık seviyesine ulaşamadığımızı²⁴ belirtmiştir. Akyol, yurt genelinde kolera salgını olmadığına değinerek *"çevre sorunları, kanalizasyon ve su problemi halledilmeden hiçbir sağlık sorunu halledilemez"* saptamasında bulunmuştur²⁵.

21 Mete Akyol, "Bakanlar Kurulu'nda Masası'nda Bir Kadın Çantası Vardı", *Milliyet*, 29 Mart 1971, s.1,11.

22 *Milliyet*, 24 Nisan 1971, s.9.

23 *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Cilt: 65, Toplantı: 10, 67. Birleşim, 11 Mayıs 1971 s.82-105.

24 "Tarlalar Lağım Suyu ile Sulanıyor", *Milliyet*, 18 Eylül 1971, s.1.

25 Said Terzioğlu, "Sağlık Bakanı: Türkiye'de Kolera Salgını Yok", *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 1971, s. 1,7.

b) Bingöl Depremi

Bakan Akyol'un bizzat sahaya indiği ikinci konu ise, 22 Mayıs günü ise Bingöl'de meydana gelen 6.8 şiddetindeki deprem olmuştur. Bakan Akyol 24 Mayıs 1971'de Millet Meclisi'nde, 22 Mayıs 1971'de Bingöl'de meydana gelen deprem felaketi hakkında bilgi vermek üzere gündem dışı söz almıştır. Haberi alır almaz Başbakan Nihat Erim başkanlığında bir ekip olarak Diyarbakır üzerinden Bingöl'e gittiklerini belirtmiş, can kaybı ve konutların hasar durumuna dair bilgiler sunmuştur. Bölgenin ulaşım durumunda her hangi bir aksama olmadığını hatırlatarak, Afetler Fonu'ndan 23 Mayıs 1971 günü 500.000 TL acil yardım ödeneğinin Bingöl'e gönderildiğini, bölgenin enerji ve elektrik durumuna, içme suyu durumuna ve sağlık hizmetlerine²⁶ ilişkin milletvekillerine detaylı bilgiler vermiştir.

c) Başhekim Atama Krizi

Konya Milletvekili Baha Müderrisoğlu'nun Millet Meclisi'ne vermiş olduğu Ankara Hastanesi Başhekimi Abidin Ara'nın neden görevden alındığı, yerine getirilen Şef Muavini Şükrü Bostancıoğlu'nun ailesinin, Sadi Koçaş'ın akrabası olup olmadığı konusundaki sözlü sorusuna Bakan Akyol, gündem dışı açıklama yaparak cevap vermiştir. Açıklamasında öncelikle aynı görevde on bir yıl bulunan başhekimin başarılarından bahsetmiştir. Sonrasında ise, 4 - 5 yıl içinde, personelle başhekim arasında antlaşmazlıklar çıktığını ve adı geçen hastanede, amirle memurlarının birbirleriyle devamlı mücadele ettiğini, başhekimin memurlarına karşı davranışlarında sert olduğunu belirtmiştir. Akyol, göreve başlamasından bir ay kadar önce başhekimle, iki klinik şefi arasında çıkan anlaşmazlığın dövüşe kadar vardığını ve olayın adli makamlara kadar intikal ettiğini söylemiştir. Müfettişlerin verdiği 28 Nisan 1971 tarihli rapor sonucunda eski başhekimin çalışmalarına, servis şefliğinde devam etmesine karar verildiğini belirtmiştir. Yeni başhekimin Sadi Koçaş'la akrabalık derecesi nedir sorusuna ise: *"Basında bu akrabalıkla ilgili haberleri okuyunca bizzat Sayın Başbakan yardımcısından tahkik ettim. Kendileri, böyle bir akrabalığın söz konusu olmadığını bildirdiler, Sayın Müderrisoğlu, Sayın Sadi Koçaş gibi Konya Milletvekilidir. Kendisinden bunu tahkik edip öğrenmek için benden çok daha yakın imkânları vardı"* diyerek cevap vermiştir²⁷.

Baha Müderrisoğlu, bu konuşma üzerine sataşma nedeniyle ikinci defa söz istemiş; söz verilmeyince, Adalet Partili milletvekilleri sıra kapaklarına vurarak olayı protesto etmişlerdir. Olay basına, *"Mecliste Tartışmalı Toplantı Sağlık Bakanının konuşması üzerine tartışmalar oldu"*²⁸ başlığıyla yansımıştır. Aynı sözlü soru önergesi, Müderrisoğlu tarafından 23 Haziran 1971'de yeniden meclise taşınmış ve Prof. Akyol aynı cevapları tekrarlamıştır²⁹.

Kadrolaşma konusunda bu hassasiyeti gösteren Sağlık Bakanının, kimi zaman da iktidara yakın birilerini yanında görmek istediği görülmüştür. Başbakan Yardımcısı Atilla Karaosmanoğlu hatıralarında; Akyol'un, eşine Sağlık Bakanlığı Eğitim Genel Müdürü olması yönünde teklifte bulunduğunu ancak bu tayinin yanlış yorumlanabileceğini düşündüğünü bu nedenle eşinin teklifi reddettiğini belirtmiştir. *"Türkan Hanım aşırı*

26 Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 13, Toplantı: 2, 104. Birleşim, 24 Mayıs 1971, s.581-583.

27 Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt:14, Toplantı:2, 116. Birleşim, 18 Haziran 1971, s.440-441.

28 "Mecliste Tartışmalı Toplantı", Milliyet, 19 Haziran 1971, s.1.

29 Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt:14, Toplantı:2, 118. Birleşim, 23 Haziran 1971, s.545-546.

*hassasiyet gösterdiğimizi düşünüyordu. Fakat bizim tutumumuza saygı göstererek ısrar etmekten vazgeçti*³⁰ ifadelerini kullanmıştır.

d) Sağlık Sigortası, Özel Hastanelerin Devletleştirilmesi ve Öğrenci Bursu Üzerine Görüşleri

Samsun Milletvekili İlyas Kılıç'ın, Sağlık Sigortası'nın ne zaman çıkarılacağına ilişkin demecine karşılık söz alan Akyol; hükümetin programına sigortanın alındığını, ancak ülkedeki şartlar nedeniyle tatbikat güçlükleri ortaya çıkar endişesiyle konunun bir müddet ertelendiğini belirtmiştir³¹.

Akyol, 18. Dönem milletvekilliği süresince; sosyal devlet politikası gereğince sağlık harcamalarının ücretsiz ve devlet kontrolünde olması gerektiğini savunmuştur. Ancak ilk siyasi deneyiminde özel yapılanmaya bakış açısı hayli ilgi çekici olmuştur. İçel Bağımsız Milletvekili Celal Kargılı'nın Özel Hastanelerin Devletleştirilmesi'ne ilişkin kanun teklifine karşı³², Sağlık Bakanı Türkan Akyol, özel hastanelerin devletleştirilmesinin düşünülmendiğini, aksi bir hareketin Anayasa'nın 40. maddesiyle özel teşebbüse sağlanan tesis kurma hürriyetinin ortadan kaldırılması anlamına geleceğini belirtmiştir³³.

Akyol'un kapısını, kısa bakanlık döneminde, aynı zamanda üniversite öğretim üyesi olması sebebiyle öğrenciler de çalmaktadır. Tıp Fakültesi öğrencileri, 6 Ağustos 1971 günü, burslarıyla kitap paralarını bile karşılayamadıklarını belirterek, bakanlığa 298 imzalı bir dilekçe vermişler ve 350 liralık burslarının 750 liraya çıkarılmasını istemişlerdir³⁴.

e) İlaç Reformu

Akyol'un, bakanlık döneminde en çok uğraştığı ve bakanlığının sonunu getiren olay şüphesiz ki "ilaç Reformu" olmuştur. Akyol, bakan olur olmaz, hekim kimliğinin verdiği bilinçle halka ucuz ilaç sözü vermiştir³⁵. 'İlaç Rezaleti' başlığıyla çıkan haber bizlere bu reformun ne kadar gerekli olduğunu kanıtlamıştır. Bu habere göre, 1970'de halk, ilaca 1,5 milyar lira ödemiştir. Bu ilaçların %90'ı Avrupa'dan, Amerika'dan satın alınan ham maddelerden yapılmıştır. Ülkemizde 19 yıldan beri ilaç ham maddesi üretecek fabrika kurulmamıştır³⁶. Akyol ilaç reformunu gerçekleştirerek; ülkeyi kendi ilacını kendisi üreten ve böylece halkına ucuz ilaç sağlayan bir duruma getirmeyi amaçlamıştır.

Kolera salgınına fırsata çevirmek isteyen bazı firmaların; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bir müracaat yaparak ham madde sıkıntısı çektiklerini, durum böyle devam edecek olursa ilaç imalatının durdurulacağını bildirmeleri Bakan Akyol'u büyük sıkıntıya sokmuştur³⁷.

İlaç fiyatlarını ve hammadde sorununu konuşmak için toplanan Sağlık Şûrası'nda ilaç fiyatlarını tespit eden komisyona Türk Tabipler Birliği ve Sosyal Sigortalar Kurumu temsilcilerinin girmesi, ilaç ham maddelerinin yurtdışı yapılması, ilaç hammaddelerinin

30 Atilla Karaosmanoğlu, İzmir Karşıyaka'dan Dünyaya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.275-276.

31 *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 3, Cilt: 13, Toplantı: 2, 102. Birleşim, 20 Mayıs 1971, s.524-525.

32 *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:3, Cilt:12, Toplantı:2, 67. Birleşim, 08 Mart 1971, s.128-129.

33 "Özel Hastaneler Kamulaşamaz", *Milliyet*, 02 Ağustos 1971, s. 1,9.

34 "Bursların 350'den 750 Liraya Çıkması İstendi", *Milliyet*, 07 Ağustos 1971, s.3.

35 Besra Şahin, *Türk Basınında 12 Mart Olayı*, D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009, s.90.

36 Yılmaz Çetiner, "İlaç Rezaleti", *Hürriyet*, 15 Ocak 1971, s.1,9.

37 "Ham Madde Sıkıntısı Çeken İlaç Firmaları Bakanlığa Başvurdu", *Cumhuriyet*, 06 Haziran 1971, s.5.

ithalinin devletleştirilmesi, ilaç izinlerinin süreli verilmesi, kalite kontrolünün gerçekleşmesi, depocu kârının halka intikal ettirilmemesi ve gereksiz malzemeye patent ödenmemesi³⁸ gibi konular görüşülmüştür.

Akyol'un ilaç sorunu konusundaki gayretli çalışmalarını değerlendiren Arslan Başer Kafaoğlu; Akyol'un zamanın eczacılık işleri ile ilgili görevleriyle baş başa vererek, ilâç fiyatlarını saptayan bir düzenleme paketi hazırladığını ve kızılca kıyametin koptuğunu belirtmiştir. Bu düzenleme paketinden sonra menfaatleri zedelenecek ilâç işverenleri Ankara'yı kendilerine yol etmişlerdir. Kafaoğlu'na göre *"İ. Nihat Erim kabinesinin çözümlüşünde, ilaç konusunun büyük rolü olduğunu söyleyenler epeyce çoktur"*³⁹.

Cumhuriyet Senatosu'nda, SSK'nın ilâç fabrikası kurmasını ve eczane açmasını öngören kanun teklifi görüşülmüş, Milli Birlik Grubu adına konuşan Vehbi Ersü, ilaç firmalarının devlet bakanını özellikle kolera salgını sırasında, kârlarına dokunulduğu takdirde gerekli ilaç ve serumu vermemekle tehdit ettiğini belirtmiş ve konuşmasının devamında *"Bu, nasıl bir yabancı sermaye politikasıdır? Bu nasıl bağımsız bir devlettir. İşte, bu kanunun önemi, buradadır"*⁴⁰ ifadelerini kullanmıştır. Adalet Partililer kanun teklifinin aleyhinde söz almışlardır.

Başbakan yardımcısı Atilla Karaosmanoğlu da sağlık bakanının karşı karşıya geldiği sıkıntıyı anılarında: *"Sağlık Bakanı Türkan Akyol yurtdışından ithal edilen ilaçların yurtdışı fiyatları ile yurt içi satış fiyatları arasındaki büyük farkları indirmeye çalışıyor ve çok güçlü bir direniş ile karşılaşılıyordu"*⁴¹ cümleleri ile dile getirmiştir.

C. BİRİNCİ NİHAT ERİM KABİNESİNİN SONU

7 Nisan 1971'de yapılan güven oylamasında 46 ret, 3 çekimsere karşılık 321 oyla güvenoyu alarak çalışmalarına başlayan, Nihat Erim Hükümeti⁴² ancak sekiz buçuk ay hayatta kalabilmiştir. Hükümette ilk sancılar aslında daha hükümet güvenoyu almadan başlamıştır.

5 Nisan 1971'de hükümet programının mecliste okunması esnasında Başbakan Nihat Erim'in yaptığı konuşma ilk kırılgılığı yaratmıştır. Bu konuşma esnasında Başbakan Nihat Erim, Süleyman Demirel'den reformların hayata geçirilmesi için beklediği desteği *"O bana bir defa gelsin ben ona 20 defa giderim"*⁴³ cümleleri ile ifade etmiştir. *"Teslimiyet"* addedilen bu cümle hükümet üyelerinde soğuk düş etkisi yapmış, 10 bakan istifa dilekçelerini o gece hazırlamış ve hemen ertesi gün de Başbakan'a sunmuştur⁴⁴. Başbakan Nihat Erim'in geri adım atması, hatasını kabul etmesi, *"cümlesinin maksadını aştığını, yanlış anlaşıldığını"* söylemesi üzerine ilk kriz atlatılmıştır.

38 "İlaç Hammaddesini Devlet İthal Edecek", *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1971, s.1.

39 Arslan Başer Kafaoğlu, "Türkiye'de İlaç Sorunu", *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1974, s.2.

40 "SSK'nın Eczane Açmasını Öngören Teklif Senato'da Görüşüldü", *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1971, s.1, 7.

41 Atilla Karaosmanoğlu, *a.g.e.*, s.275.

42 Nihat Erim, *Günlükler*, Hazırlayan: Ahmet Demirel, Cilt:2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.968.

43 Sadi Koçaş, *a.g.e.*, s.141.

44 Bakanlar dilekçede şu cümlelere yer vermişlerdir:

"1-Sayın Başbakanın Hükümet programına ilişkin verdiği cevaplarda Türkiye'yi bugünkü duruma getiren çevrelere tavizkâr konuşması ve onların görüşlerine katılması bizde derin üzüntü yaratmıştır.

2- Bu davranışıyla, yurdun 12 Mart 1971'deki durumuna gelmesinin baş sorumlusu olan Süleyman Demirel ve yakın arkadaşlarının kamuoyu önünde ve tekrar itibarlı duruma gelmesi sağlanmakla, Türk Demokrasinin yozlaşmaktan kurtulma yolundaki bir umudu daha yitirilmiş olmaktadır;

3-Bu anlayışla hükümetin ihtiyacı olan çalışmaları yapabilmeyen mümkün olmayacağı ortak görüşüne vardığımızı ve 5 Nisan 1971'de saat 23.45'de ulaştığımız bu görüşle hükümet üyeliği görevinden ayrılmak zorunda kaldığımızı arz ederiz." Sadi Koçaş, *a.g.e.*, s.144.

Birinci Nihat Erim Kabinesi ikinci çıkmazını 26 Ekim 1971’de yaşamış bu defa hükümet istifa etmek durumunda kalmıştır. Çankaya’ya istifa görüşmesine gitmeden önce Başbakan Erim, hükümet programında ön görülen reformların mutlaka gerçekleştirilmesini istemiştir. Başbakan, 5 Ekim günü AP yetkili organının kabinedeki bakanlarını çekmeye karar verdiğini, bunun hükümeti kendi kaderine terk etme anlamına geldiğini belirtmiştir. AP’nin oylarından mahrum kalındığı takdirde gerek reformları gerekse de en basit kanunları çıkarmanın tehlikeye düştüğünü bu durumda hükümeti devam ettirmenin yarardan çok zarar getireceğini ifade etmiştir. 22 şarttan oluşan muhtıra kabul edilmezse kendisinin mazeret görülmesini istemiştir⁴⁵.

Nihat Erim; Cumhurbaşkanı Sunay’ın, *“İstifa etme senin yerine kimi bulacağız”* cümlesine karşılık, kendisinin, *“reformları yapamadıktan sonra niçin duracağız”* dediğini ifade etmiştir. Erim, Demirel’in; kabinesinde bulunan üstelik biri başbakan yardımcısı olan üç bakanın -Sadi Koçaş, Hamdi Ömeroğlu ve Şinasi Orel- çekilmesini istediğini, ancak kendisinin buna razı olmadığını belirtmiştir. 27 Ekim sabahı Çankaya’ya istifasını sunmak için giden Erim’in istifası, Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç’ın, Sunay’a istifayı kabul etmemesini söylediği için kabul edilmemiştir⁴⁶.

Kabinedeki üçüncü kriz ise; Türkan Akyol’un da aralarında bulunduğu 11 teknokratın istifası ile gerçekleşmiş ve Birinci Nihat Erim Kabinesi son bulmuştur. 11’ler niçin istifa ettiklerini 2 Aralık 1971’de başbakana sundukları dilekçede uzun uzun açıklamışlardır. Bu dilekçede yer alan; *“Kıt olanaklar içinde kıvranan halkımızın büyük çoğunluğunun yaşama koşullarını daha iyiye götürebilmek... Halkımıza ucuz ilaç sağlayabilmek...”*⁴⁷ ifadelerinden Türkan Akyol’un, ilk etapta istifanın eşliğinden dönen 10 bakan arasına katılmasının sebebi kolayca anlaşılmalıdır. Akyol’un istifasının sebebi, ilaç lobisine yenilen Nihat Erim’in tutumudur. Akyol, ilaç kararnamesinin tüm uğraşlara rağmen başbakan tarafından imzalanmamasını *“haysiyet kırıcı”*⁴⁸ olarak değerlendirmiştir.

Akyol, kendisi ile yapılan röportajda niçin istifa ettiğini: *“Siyasi bir yatırım mecburiyeti tanımayan bir teknokrat kadro işlemi yaptık. Tutunamazdı, mümkün değildi, eşyanın tabiatına aykırıydı, böyle bir demokrasi olmazdı. İlaç fiyatları konusunda başbakan etkiliydi. Eczacıbaşı’nın istediği şekilde ilaç fiyatları belirlendi”*⁴⁹ cümleleri ile ifade etmiştir.

Hükümette, Maliye Bakanı olarak görev yapmış olan Atilla Sav’ın kardeşi Ergun Sav; teknokrat hükümetin şansı olmadığını, seçilmedikleri için halk desteğinden yoksun olduklarını belirtmiştir. Teknokratlar, kendilerini iş başına getiren askerler tarafından fazla sivil, ya da başka bir deyişle başıbozuk görülmüşlerdir. İyi niyetle çaba gösterdikleri halde kimseye yaranmaları mümkün olmamıştır⁵⁰. Hikmet Özdemir, Birinci Nihat Erim kabinesinin iyi niyetli teknokrat ve bürokratlarına, sanayi ve tarım burjuvazisinden hoşgörü beklemenin gerçekçi olmadığını belirtmiştir. Burjuvazi, *“Parlamento, toprak, eğitim, maliye, adalet, yönetim, enerji ve maden reformlarına beklenmedik direniş göstermiştir”*⁵¹.

45 “Erim Hükümeti İstifa Etti, *Cumhuriyet*, 27 Ekim 1971, s. 1, 7.

46 Nihat Erim, *a.g.e.*, s. 981-985.

47 Nihat Erim, *12 Mart Anıları*, s.482-483.

48 Sadi Koçaş, *a.g.e.*, s.501.

49 Haldun Özen, “Türkan Akyol ile Yapılan Röportaj”, *Türkiye Toplumsal Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı Projesi*, Ankara Millî Kütüphane, Sözlü Tarih Kitap Dışı Materyal, Yer No: FLC2010DK: 277.

50 Ergun Sav, *Cumhuriyet Bebeleri*, Bilgi Yayınevi, Birinci Basım, Ankara 1998, s.20-21.

51 Hikmet Özdemir, “12 Mart Dönemi”, *Türkiye Tarihi*, Cilt 4, Çağdaş Türkiye, Cem Yayınevi, 4. Basım, İstanbul, 1995, s.229.

Başbakan'ın talihsiz cümlesi ile başlayan ve gün geçtikçe tırmanan hükümetin düşme sürecini belki de en iyi anlatan Kurtul Altuğ olmuştur. Altuğ'a göre; Prof. Erim, Cevdet Sunay tarafından Başbakan yapılmıştır. Bu nedenle Erim en ufak bir girişimde dahi Sunay'dan vize almak durumunda kalmıştır. Erim, başlangıçta biraz direnebilmiş ise de daha sonra Sunay'a boyun eğmiştir. Bundan sonrasında kabine arkadaşlarını dikkate alamaz hale gelmiş ve arkadaşlarını yalnız bırakmıştır⁵².

Akyol, hükümetten istifa etmesinin ardından üniversitedeki görevine geri dönmüştür. Bu dönemde istifa eden bakanlar, hep beraber Özer Derbil'in evinde, eşleriyle birlikte, özel bir akşam yemeğinde bir araya gelmişlerdir. Türkan Akyol da eşi Turhan Bey'le birlikte yemeğe katılmıştır. Yemeğin ardından, eski bakanların toplu fotoğrafını almak isteyen gazetecilerin ısrarlarına karşılık, Türkan Akyol erkek bakanlarla aynı kareye girmek istememiş ve bakan eşlerinin yanında durarak, gazetecilere "*Ben artık erkeklikten istifa ettim. Bakanlarla iş birliği yapıyorum*"⁵³ cevabını vermiştir.

D. BAKANLIK SONRASI ÜNİVERSİTE FAALİYETLERİ

Akyol, bakanlık kariyerinin bitmesinin ardından asıl mesleği olan doktorluk ve öğretim üyeliğine geri dönmüş ve idari görevlerde yükselmeye başlamıştır. 1972'de Antalya Tıp Fakültesi'nin Kurucu Yönetim Kurulu Üyeliği'ne getirilmiştir. 1972'de Ankara Üniversitesi Senatosu'na, 1977'de Üniversiteler Arası Kurul'a seçilerek Ankara Üniversitesi'ni temsil etmiştir⁵⁴. 30 Mayıs 1980'de Ankara Üniversitesi'nin rektörlüğüne seçilmiş ve Türkiye'de ilk kadın rektör olmuştur⁵⁵. Türkan Akyol'un üniversite yönetimindeki yükselişi 26 Haziran 1981'de Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığı'na seçilmesiyle devam etmiştir. 18 rektörün katıldığı toplantıda Türkan Akyol 10 oyla başkanlığa seçilmiştir⁵⁶.

12 Eylül Hükümeti, bu dönemde kendisine Danışma Meclisi üyeliği teklifinde bulunmuştur. Akyol bu teklifi kabul etmemiştir⁵⁷. Atilla Sav da, Akyol'a yapılan bu teklifi doğrulamış; kendisine, "*ne yapmalıyım*" diye fikir danışan Akyol'a, o gün "*karanlık günlere gidildiğini ve yeni bir oluşum için beklemesi gerektiğini* söylemiştir⁵⁸.

Darbe yönetimi, 12 Eylül'ün ardından, üniversiteleri denetleyebilmek için yeni bir kurul oluşturma yoluna gitmiştir. Akyol, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) adı verilen bu kuruma ilk etapta, yumuşak da olsa bir tavır ortaya koymuştur. YÖK tasarısı maddelerinin konuşulduğu rektörler toplantısında, rektörlerin devlet başkanı tarafından seçilmesi konusunda "*Rektörün Devlet Başkanınca seçilmesine biz de karşıyız. Ancak bu bir geçiş dönemidir*" şeklinde görüşünü açıklamıştır⁵⁹.

Akyol, 31 Ekim 1981'de Ankara Üniversitesi'nin yeni dönem açılış konuşması sırasında üniversitelerdeki düzenlemelere ve YÖK'e ilişkin; Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu'nda rektörler olarak düşüncelerini bildirdiklerini ülkenin geleceği ve yararı açısından iyi bir üniversite ve yüksek öğretim kanununun bekleyişi içinde olduklarını

52 Kurtul Altuğ, *a.g.e.*, s.394.

53 "Erkeklikten İstifa Ettim", *Milliyet*, 5 Mart 1972, s.1,9.

54 Cemile Şahin, *Türk Parlamentosu'ndaki Kadın Milletvekilleri 1935- 2007*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2010, s.185.

55 "İlk Kadın Bakan Bu Kez de İlk Kadın Rektör Oldu", *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1980, s. 1,9.

56 "Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığı'na Prof. Akyol Seçildi", *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1981, s.7.

57 Mustafa Ekmekçi, "Yöntemler", Ankara Notları Köşesi, *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1981, s.10.

58 Atilla Sav ile 9 Nisan 2018'de hukuk bürosunda yapılan görüşmeden.

59 "Milli Güvenlik Kurulu Komisyonu Üniversite Yasa Tasarısı'nın Maddelerini Görüşmeye Başladı", *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1981, s.1, 9.

belirtmiştir⁶⁰. 6 Kasım 1981’de kurulan YÖK’ün aldığı kararları ve akademisyen tasfiyelerini protesto eden Prof. Akyol üniversitedeki görevinden ayrılmıştır. Yıllar sonra verdiği bir röportajda üniversiteden ayrılmasının acısını: *“Söylemek güç olacak belki ama hayatta bir tek öğretim üyeliğini yürekten yaptım. O görev elimden bir tür zorla alındı. Bütün hayatımı amaçladığım, doktora bir arada yürüttüğüm bir uğraştı”* cümleleriyle dile getirmiştir⁶¹.

E. TÜRKAN AKYOL’UN İKİNCİ KEZ SİYASETE GİRİŞİ

Akyol için üniversiteden ayrılmasının ardından ikinci defa siyaset yolları aralanmıştır. Akyol, 6 Haziran 1983’de kurulan SODEP’in (Sosyal Demokrasi Partisi) kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Erdal İnönü, Akyol’a görev verilmesinin nedenini *“ Prof. Akyol 12 Mart döneminde sağlık bakanlığı yaparak kamuoyunun iyi tanıdığı bir insan haline gelmiş, sonra Ankara Üniversitesi rektörlüğünde de yönetim başarısını kanıtlamış, hem bilim insanı hem yönetici olarak öne çıkmıştır”*⁶² cümleleriyle açıklamıştır. Ancak, Milli Güvenlik Kurulu, SODEP’in 37 kurucu üyesinden İnönü’nün de içinde bulunduğu 21 kurucuyu, 24 Nisan 1983’de yürürlüğe giren Siyasi Partiler Yasası’nın 4.maddesine göre veto etmiştir⁶³. Genel Başkan Yardımcısı olan Türkan Akyol da veto yiyenler arasında yer almış ve zamanında kuruluşunu tamamlayamayan parti 6 Kasım 1983’de yapılan seçimlere katılamamıştır.

3 Kasım 1985’de SODEP ve Halkçı Parti birleşmiştir. Akyol, SODEP ile Halkçı Parti’nin birleşmesinden sonra kurulan Sosyal Demokrat Halkçı Parti’nin Genel Başkan Yardımcılığı ve Merkez Karar ve Yürütme Kurulu Üyeliği’ni üstlenmiştir⁶⁴. Akyol, 29 Kasım 1987 seçimleri sonrasında SHP, 18. Dönem İzmir milletvekili olarak parlamentoya girmiştir.

Prof. Dr. Türkan Akyol 1987 ile 1991 yılları arasında süren TBMM 18.Dönem milletvekilliği esnasında toplam 27 kez söz almıştır. Bunlardan 9’u gündem dışı konuşmalardan oluşmuştur. Bu konuşmalar içerisinde en dikkat çeken başlıklar arasında; *“Sağlık Politikası”, “Öğrenci Affı”, “Eğitime İlişkin Sorunlar”, “Tıp Fakültelerinin Sorunları”, “Türkiye’de Kadının Statüsü”, “Sağlık Sigortası”, “İlaç Fiyatlarının Tespitinde Karşılaşılan Zorluklar”, “İnkılâp Tarihi Enstitülerindeki Gelişmeler”, “Kanser Hastalığı Zakkum ve TRT’nin Sorumluluğu”* gibi konular yer almıştır.

a) Kanser, Zakkum ve TRT’nin Sorumluluğu

1988 yılında Doktor Ziya Özel, kansere çare olan bir ilaç geliştirdiğini iddia ederek, Türkiye gündemine oturmuştur. 11 Şubat 1988’de, TRT’nin ana haber bültenine çıkan Ziya Özel bir anda kanser hastalarının ilgi odağı olmuştur. Akyol, mecliste söz aldığı gündem dışı konuşmasında hekim milletvekili kimliğiyle hem TRT’yi hem de dönemin Sağlık Bakanı Bülent Akarcalı’yı ağır sözlerle eleştirmiştir.

Akyol, henüz sonuçları ispatlanmamış bir çalışmayla halkı boş yere ümitlendirmeyi sorumsuzluk olarak değerlendirmiştir. Kanser hastaları ve yakınlarının bu umuda sarılmasının doğal olduğunu ancak, henüz ortada kanıtlanmış bir ilaç yokken konunun yetkili makamlar tarafından bu biçimde kamuoyuna yansıtılmasının ağır ve ciddî bir sorumluluk olduğunu belirtmiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile TRT hakkında

60 “Prof. Akyol: Özerklik Devlet Denetiminden Kaçmak Değildir”, *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1981, s.1, 9.

61 Bircan Usallı, “Üniversiteyi Hiç Unutmuyacağım”, *Güneş*, 2. Gazete, 01 Haziran 1987, s.1.

62 Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler*, 2.Cilt, 3.Baskı, Yorum Kitapları, İstanbul, 1998, s.292-293.

63 “İnönü ve 20 Kurucuya Veto”, *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1983, s.1, 11.

64 *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009)*, Hazırlayanlar: Semra Gökçimen, Havvana Yapıcı, Engin Kaya, Dinçer Gültemen, Taner Geçmez, TBMM Yayınları, Ankara, 2009, s.62.

Türkiye kamuoyu önünde oluşturdukları keşmekeş nedeniyle ana muhalefet partisi olarak kamu davası açmaya kararlı olduklarını ifade etmiştir⁶⁵.

Nitekim o dönemde basında yer alan pek çok haber nedeniyle, insanlar kanser derdine çare için bilinçsizce zakkumu kaynatıp içmiş ve hayatlarını kaybetmişlerdir⁶⁶.

b) Tıp Fakültelerinin Durumu

Tıp Fakültelerinden çıkan öğrencilerin neden yeterince donanımlı olmadıkları konusunda meclis araştırma komisyonunda söz alan Akyol, otuz yedi yıllık hekim olduğunu belirtmiş ve durumun vahim seviyede olduğundan yakınmıştır. Bu durumun nedenlerini, üniversiteye çok sayıda öğrenci alınmasına bağlamıştır. Hazırlanan raporlara göre hoca başına 25 öğrenci düşmektedir. Doktor sayısı az diye tıp fakültelerinin kontenjanının yükseltilmesinin kaliteyi azalttığını belirtmiş ve yeteri kadar araç, gereç ile laboratuvar imkânının olmadığını ifade etmiştir. Çoğu öğrencinin pratik yapmadan mezun olduğunu ve bu nedenle de en basit uygulamaları yapamadığını açıklamıştır⁶⁷.

c) İlaç Fiyatlarının Serbest Bırakılması

İlk bakanlık yıllarından edindiği acı tecrübe ile ilaç fiyatlarının serbest piyasa ekonomisine göre belirlenmesini eleştirdiği bir konuşmasında, *“halkımızın yüzde 45'ine yakını, hiçbir sosyal güvencesi bulunmayan kişilerdir; yani, hastalandıkları zaman ilaca para vermek zorunda olan kimselerdir. Bunların ödeme güçlerini takdirlerinize bırakıyorum”* cümleleri ile ilaç fiyatlarının tespitinin bakanlık denetiminde olması gerektiğine bir kez daha dikkat çekmiştir⁶⁸.

d) Cemil Çiçek'in Alevi Vatandaşlara Ayrımcılık Yapması

Gazetelerde yer alan Yozgat Yerköy'ü dolaşan Anavatan Partisi (ANAP) milletvekili Cemil Çiçek'in, kendini ziyarete gelen partililere, bazı Alevî köylerinin kendisine oy vermediğini iddia ederek hakaret ettiği ve bu kişilerin mezheplerine küfrettiği haberleri üzerine Akyol, haberin gerçek olup olmadığı yönünde sözlü soru önergesi vermiştir. Akyol konuşmasında; devletin her vatandaşa eşit muamele etmesi gerektiğinden hareketle devlet organlarının ve idare makamlarının, din, dil mezhep vesair ayırt etmeden, partili olup olmadığına bakılmaksızın, görevlerini tüm yurttaşlara eşit olarak sunmasının temel ilke olması gerektiğine vurgu yapmıştır⁶⁹.

e) Sağlık Sigortası Yasası

ANAP'ın 'Sağlık Sigortası Yasası' hakkında söz alan Akyol; 1987 yılı başında çıkartılan "Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu"nun getirdiği olumsuzluğu anlatırken kanunun, para ve kaynak sağlamak için iki temel amaca hizmet ettiğini belirtmiştir. Bu temel amaçlar doğrultusunda özel sigortaları özendirmek ve sağlık hizmetlerini parayla satılır hale getirmek hedeflenmiştir. *“Bu olayın Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez olduğunu”*

65 "Kanser, Zakkum, TRT'nin Sorumluluğu...", *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:18, Cilt:3, Yasama Yılı:1, 29.Birleşim 02 Mart 1988 Çarşamba, s.262-266.

66 "Zakkum İçti Öldü", *Milliyet*, 17 Şubat 1988, s.1.

67 "Tıp Fakültesindeki Öğrencilerin Yeterliliği...", *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 18, Yasama Yılı: 4, Cilt: 61, 119. Birleşim, 21 Mayıs 1991 Salı, s.62-64.

68 "İlaç Fiyatlarının Tespit Şekli", *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:18, Cilt:25, Yasama Yılı:2, 80.Birleşim, 24 Nisan 1989 Perşembe, s.283-288.

69 "Cemil Çiçek Hakkında Başbakana Soru", *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:18, Cilt: 23, Yasama Yılı: 2, 62. Birleşim, 22.02.1989 Çarşamba, s.309-313.

da cümlelerine eklemiştir. Parti olarak yasayı Anayasa Mahkemesi'ne götürdüklerini ve yasanın, Anayasa Mahkemesi'nden haklı nedenlerle geri döndüğünü ifade etmiştir.

Akyol'a göre, iktidardaki ANAP'ın bir sağlık politikası yoktur. Sağlık sigortası, yalnızca sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ve para bulmak için icat edilen bir finansman yoludur. Otomobil sigortasından hayat sigortasına, yangın sigortasından, hırsızlık sigortasına kadar sigorta bir politika değildir. İnsanlar, sağlık hizmetini satın almak için sigortaya girerler ve bir gün muhtemel bir rahatsızlıkta, bu hizmetin bedelini sigorta kendi yerine ödesin diye de aydan aya prim öderler. O halde, bu bir politika olamaz; bu bir kaynak bulma yoludur. Akyol, konuşmasının devamında Türkiye'ye ait sağlık verilerinin İngilizlere ait Price Waterhouse şirketi tarafından araştırılmasını da eleştirmiştir⁷⁰.

f) Öğrenci Affı, Üniversitelerde Kılık Kıyafet Uygulaması

Öğrenci Af Tasarısı ve Üniversitelerdeki Kıyafet ile ilgili uygulamalara ilişkin konuşmasında aslında tasarının sınav hakkı olduğunu ve mezun olamayan öğrencilere tanınacak bu hakkın ileride sakıncalar doğurabileceğini belirtmiştir. Tekrarlanabilecek sınav haklarının, öğretimin ve eğitimin niteliğine zarar verebileceğini, öğrencilerin "Nasıl olsa af gelir" umudunu taşıyabileceğini, bu durumda da parti olarak öğrencilerin sorumluluklarını ikinci plana itebilecekleri endişesi taşıdıklarını ifade etmiştir.

Kıyafet tanzimi konusundaki düşüncesini de "bu konunun üniversitelerin kendi iç yönetmeliklerine bırakılmış bir işlev" cümleleri ile belirtmiştir. Fikir özgürlüğü gibi, kıyafet özgürlüğünden yana olduğunu, kıyafetin bir karşı devrim niteliği taşıyacak bir üniforma haline dönüşmediği sürece bu fikirde olduğunu⁷¹ söylemiştir.

F. AKYOL'UN KADIN STATÜSÜNDEN SORUMLU DEVLET BAKANLIĞI

Güler İleri'nin Kadın Statüsünden Sorumlu Devlet Bakanlığı'ndan istifa etmesinin ardından; boşalan bakanlığa 4 Mart 1992'de Prof. Türkan Akyol seçilmiştir⁷². Böylece; Akyol için, ikinci defa bakanlık yılları başlamıştır. 49. Süleyman Demirel Hükümeti'nin ardından kurulan, 50.Tansu Çiller Hükümeti döneminde de, yeni başbakan yine ondan vazgeçmemiş Akyol, Kadın ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanı yapılmıştır. Akyol, bu kabine döneminde de istikrarlı bir şekilde bakanlık görevine devam etmiştir⁷³.

TBMM Genel Kurulu'nda, Karadeniz'in simgesi olmaya başlayan "Nataşalar" tartışmasında Devlet Bakanı Akyol, Karadeniz'deki "Nataşa Turizmi" ve buna bağlı fuhuşun artmasının gerekçesini erkeklerin talepkârlığına bağlamıştır. Akyol, "Bölgedeki erkekler, bu kadar talepkâr olmasaydı, böyle bir sorun da olmazdı" diye konuşmuştur⁷⁴.

Kadın sorunları ile öylesine meşguldür ki, Birleşmiş Milletler'in kuruluş yıldönümü resepsiyonunda kendisine soru sormak isteyen gazetecilerin "aman efendim erkeklerin haklarıyla da ilgilenin" yolundaki sitemlerine gülererek "Erkek hakları? I don't care" cevabını vermiştir⁷⁵. Bir başka konuşmasında ailedeki ekonomik sorunların göstergesinin erkeğin kadına şiddet kullanması şeklinde ortaya çıktığını belirten Akyol, kadınların yüzde 65'nin

70 "Sağlık Politikaları Üzerinde, 1989 – 1990 Plan Bütçe Eleştirileri", *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:18, Cilt:37, Yasama Yılı:3, 54. Birleşim, 22 Aralık 1989, s.564-567.

71 "Öğrenci Affı, Üniversitelerde Kılık Kıyafet", *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:18, Cilt:17, Yasama Yılı:2, 26. Birleşim, 16 Kasım 1988 Çarşamba, s. 210-240.

72 *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:19, Cilt:4, Yasama Yılı:1, 45. Birleşim, 5 Mart 1992, s.660.

73 "Çiller'in Demirelsiz Kabinesi", *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1993, s.1, 5.

74 "Kabine'de Nataşa Tartışması", *Cumhuriyet* 24 Kasım 1993, s.3.

75 "She Doesn't Care, Kim Bulacak Çare?", *Cumhuriyet*, 27 Ekim 1992, s.15.

bunu doğal karşıladığını, medyanın da cinsel tacizi körüklediği yönünde açıklamalarda bulunmuştur⁷⁶.

Türkan Akyol Medeni Kanun'da köklü değişiklikler yapmak istemiştir. Akyol; kadının istediği soyadı kullanabilmesi, erkeğin aile reisliğine son verilmesi, kadının kocasının iznini almadan çalışabilmesi, boşanma sonrası evlilikteki malların anlaşarak bölünebilmesi, evlilikte sağlanan mülkiyetin kadına, evlilik öncesi malların çocuklara bırakılabilmesi, ev kadınlarının da sigorta hakkına sahip olabilmeleri vb. gibi elli dört maddeden oluşan projeyi hayata geçirmeye çalışmıştır⁷⁷. Bu projelerden bazıları onun döneminden çok sonra uygulamaya konabilmektedir. Nitekim evlilikte edinilen malların boşanmanın ardından ortak paylaşımı uygulaması ancak 1 Ocak 2002'den itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Akyol, kadınların çoğunun dayağı meşrulaştıran "*Kocamdır döver*" algısına sahip olduğunu belirtmiş ve bunun nedenini de eğitim seviyesinin düşüklüğüne bağlamıştır. Dönemin istatistiklerine göre kadınların ancak yüzde 20'si gazete, yüzde 1'i dergi okumaktadır. Akyol, bu veriler doğrultusunda kadınlara öncelikle dayağın sevgi göstergesi olmadığını, insan haysiyetiyle bağdaşmadığını anlatmanın gerektiğini vurgulamıştır. Akyol, kadını cinsel obje olarak gösteren reklamları ve medyayı da eleştirmiş, kadınları çıplak ve seks aracı olarak gösteren renkli basına sınırlama getirilmesini önermiştir. Dayak yiyen kadınlar için Alo –Yardım hattı kurmayı plânlamıştır⁷⁸. Ne var ki o günden bugüne, değişen bakanlara rağmen kadına şiddet ve kadın cinayetlerinin önüne geçilememiştir.

Türkan Akyol zaman zaman kadınlar arası polemiklere konu olmuştur. Cumhuriyet Haftası etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen; alanlarında "*ilk*" olanlara verilen ödüller kapsamında Akyol'a verilen "*ilk kadın bakan*" ödülüne, ANAP İstanbul Milletvekili İmren Aykut'un tepki gösterdiği ve dönemin başbakanı olan Tansu Çiller'e "*ilk seçilmiş kadın bakan benim. Sayın Akyol, general kontenjanından bakan olmuştur*" sitesinde bulunduğu rivayet edilmiştir⁷⁹. Zaman zaman da bizzat kendisi polemige girmekten çekinmemiştir. "*Feministler bana kızarmış, cehenneme kadar yolları var*" diyerek hemcinslerine çatmış ve önemli olanın kadına hizmet olduğunu savunmuştur. Ona göre kadınların, feministlerin ön plana çıkarttıkları cinsel özgürlüklerin ötesinde pek çok sorunları vardır. Akyol kadın sorunlarına daha ziyade reel yaklaşıma çalışmıştır. Her, 100 bin canlı doğum sonrasında, 130 annenin öldüğünü, kadınların %80-90'ının ekonomik yönden bağımsızlıktan yoksun olduğunu, 9 milyon kadının okuryazar olmadığını, kırsal alanda yaşayan kadınların yüzde 70'e yakınının ebe yüzü görmediğini, üniversite öğretim üyelerinin yalnızca %35'ini kadınların oluşturduğunu bilerek hareket etmiştir⁸⁰. Akyol bu sorunları feministlerden öğrenmediğini de belirtmiştir.

G. 19. DÖNEM MİLLETVEKİLLİĞİ MECLİS FAALİYETLERİ

19.Dönemde de Akyol'un "*Kadın Hakları*" konusunu her fırsatta dile getirdiği görülmüştür. Medeni Kanunun Kabulü'nün yıldönümü dolayısıyla yapmış olduğu konuşmada; toplumun %52'sini kadınların oluşturduğunu, 1994 yılının "*Uluslararası Aile Yılı*" olarak kabul edildiğini ve amaçlarının kadın erkek eşitliğini sağlamak olduğunu belirtmiştir⁸¹.

76 "Medya Cinsel Tacizi Körüklüyor", *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1993, s.15.

77 "Kadınlara 54 Umut", *Milliyet* 09 Aralık 1992 s.1, 9.

78 "Alo - Yardım mı? Kocam Dövüyor", *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1992 Salı, s.3.

79 "İlk Kim?", *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1994 Cumartesi, s.13.

80 Işık Kansu, "Feministler Kadın Gerçeğini Bilmiyor", *Cumhuriyet*, 3 Ekim 1993, s.18.

81 *TBMM, Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Yasama Yılı: 2, Cilt: 30, 69. Birleşim, 17 Şubat 1993 Çarşamba, s.10- 12.

Kadın ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanlığı görevinde bulunan Akyol'un , "Çocuk Kasabı" olarak nam salan, çocukları çalıp, uzuvlarını kesen ve onları dilencilığe zorlayan, Adana'da oturduğu söylenen "Şef Neco" namlı "Necati" hakkında ne gibi işlem yapıldığına ilişkin İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı'ya verdiği cevap oldukça şaşırtıcı olmuştur. Akyol, adeta bakan olduğunu unutarak; bu konunun bakanlığın değil, İl Emniyet Müdürlüğü ile Cumhuriyet Savcılığı'nın denetiminde olduğunu ve bu nedenle de bakanlık tarafından herhangi bir işlem yapılmadığını belirtmiştir⁸².

Bakanlığı döneminde Akyol'u, TRT dizilerinin yayınlanma aşaması da sıkıntıya sokmuştur. Bazı dizilerin yayından kaldırılması nedeniyle Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez, meclise yazılı soru önergesi vermiştir. Dökülmez önergesinde, "Bizim Eller" "Ahmet Hamdi Bey ve Ailesi", "Kuş Sayfaları", "Müdür Baba" isimli dizilerin Akyol tarafından incelenmek üzere TRT'den istendiğini, ancak bir buçuk yıl geçmesine rağmen dizilerle ilgili bir açıklama yapılmadığını belirtmiştir. "Filmlerde geleneksel kültür ve aile yapısını özendirici perspektifin bakanı rahatsız edip etmediğini" sormuştur. Akyol, önergeye verdiği cevapta filmlerin; Prof. Dr. Sevda Şener, Prof. Dr. Oya Tokgöz ve Doç. Dr. Nurkut İnan'dan oluşan bir komisyon tarafından incelendiğini "Kapıları Açmak" isimli filmin Antalya Film Festivali'ne ve TRT'ye oynatılmak üzere gönderildiğini, "Kuş Sayfaları" isimli filmin ise TRT'de yayınlandığını belirtmiştir⁸³. Akyol, "Ahmet Hamdi Bey ve Ailesi" isimli dizinin yayından kaldırılmasının nedenini; Aile Araştırma Kurumu'nun, diziyi kendisinden onay almadan TRT'ye göndermesi ve TRT'nin de bakanlığın onayı olup olmadığına bakmadan yayınlaması olarak açıklamıştır. Akyol bu uygulamanın devlet yönetme usulüne aykırı olduğunu⁸⁴ belirtmiştir.

Akyol, laiklik ve sosyal devlet vurgusunu mecliste sık sık dile getirmiştir. Ankara Milletvekili İ. Melih Gökçek ile arasında dini inançlar ve laiklik konusunda sert bir tartışma yaşanmıştır. Türkan Akyol'un Atina'da düzenlenen "İktidarda Kadın" konulu kongre sırasında basına verdiği röportajda söylediği iddia edilen "Ülkemizin yüzde 98'i Müslüman. Dine göre kadın ikinci planda kalıyor. Dolayısıyla, eşitlik konusunda Türk kadınının işi daha zor... Maalesef, İslamiyet yüzünden, pratikte en beter ülkelerden biriyiz" cümleleri üzerine; Melih Gökçek, Bakan Akyol'u İslami yönden bilgisizlikle ve kendisi gibi düşünmeyen kadınlara saygısının olmamasıyla suçlamıştır. Akyol'a "sosyo kültürel dinamiklerden habersiz zavallı bir profesör, zavallı bir devlet bakanı" gibi sözlü hakaretlerde bulunmuştur. Bakan Akyol, Atina'da kendisine Yunan basını tarafından yöneltilen sorunun TBMM'deki kadın milletvekili sayısı olduğunu belirtmiştir. Kendisinin, Atatürk dönemindeki mecliste bulunan kadın milletvekili sayısından daha az sayıda bir kadın vekil oranı olduğunu belirtmesine rağmen, Yunan basınının sözlerini çarpıttığını ifade etmiştir. Konuşmasının sonunda Melih Gökçek gibi beş dakikada bir İslamiyet'i savunmaktan utanacağını çünkü kişisel inanç ve ibadetinin gösteriştan azade olduğunu⁸⁵ belirtmekten de çekinmemiştir.

Akyol; 7 Eylül 2017'de alzheimer rahatsızlığı nedeniyle tedavi gördüğü Hacettepe Hastanesi'nde 89 yaşında hayatını kaybetmiştir. Türkan Akyol, akademik, siyasal ve yönetim görevleri dolayısıyla birçok onur verici ödüle lâyık görülmüştür. Verem Savaş Derneği'nin 25 yıllık Hizmet Ödülü, Uluslar arası Verem Savaş Derneği Onursal Üyeliği ve Ödülü, Kanser Araştırma Kurumu Onursal Üyeliği bunlardan bazılarıdır⁸⁶.

82 TBMM, *Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Yasama Yılı: 3, Cilt: 41, 18. Birleşim, 20 Ekim 1992 Çarşamba, s.381.

83 TBMM, *Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Yasama Yılı: 3, Cilt: 55, 80. Birleşim, 23 Mart 1994, Çarşamba, s.255-256.

84 *Cumhuriyet*, 7 Temmuz 1992, s.4.

85 TBMM, *Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Yasama Yılı: 2, Cilt: 21, 28. Birleşim, 18 Kasım 1992 Çarşamba, s.16-17.

86 Perihan Ergun (Turgut), *Cumhuriyet Aydınlatmasında Öncü Kadınlarımız*, Tekin Yayın Dağıtım, İstanbul, 1997, s. 296.

SONUÇ

Türkan Akyol, başarılı bir hekim iken Türk kadınına Atatürk tarafından verilen seçme ve seçilme hakkından ancak otuz yedi yıl sonra Türk siyasal yaşamına ilk kadın bakan olarak adını yazdırmıştır. 'Tekokratlar Hükümeti' olarak bilinen I.Nihat Erim Hükümeti'nin ilk kadın bakanı olmuştur.

Daha sonra ilk kadın üniversite rektörü olarak Ankara Üniversitesine rektör olmuştur. İlk kadın bakan vasfına ilk kadın rektör vasfını da eklemiştir. Siyasete daha sonraki yıllarda tekrar giren Akyol milletvekili olarak Meclis'e girmiş ve yine bakanlık görevlerinde bulunmuştur. Siyasette bulunduğu dönem içinde idealist kişiliğinin izlerini hayata geçirmeye çalışmıştır. Karşılaştığı birkaç sıkıntı hariç tutulduğunda siyasette başarılı bir portre oluşturmuştur.

Akyol, hekim, öğretim üyesi, milletvekili, bakan ve anne kimliklerini hakkı ile yerine getirmeye çalışmıştır.

KAYNAKÇA

A. Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

B. Resmi Yayın ve Tutanaklar

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

TBMM Tutanak Dergisi

C. Kitap ve Makaleler

AHMAD, Feroz, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Çeviren: Yavuz Alagon, Kaynak Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1999.

ALTUĞ, Kurtul, 27 Mayıs'tan 12 Mart'a, Koza Yayınları, Ankara, 1976.

ERGÜN, Perihan (Turgut), Cumhuriyet Aydınlatmasında Öncü Kadınlarımız, Tekin Yayınları, İstanbul, 1997.

ERİM, Nihat, 12 Mart Anıları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000.

----- Günlükler, Hazırlayan: Ahmet Demirel, Cilt:2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

İNÖNÜ, Erdal, Anılar ve Düşünceler, 2.Cilt, 3.Baskı, Yorum Kitapları, İstanbul, 1998.

KOÇAŞ, Sadi, 12 Mart Anıları, Tomurcuk Matbaası, İstanbul, 1978.

ÖZDEMİR, Hikmet, "12 Mart Dönemi", Türkiye Tarihi, Cilt 4, Çağdaş Türkiye, Cem Yayınevi, 4. Basım, İstanbul, 1995.

SAV, Ergun, Cumhuriyet Bebeleri, Bilgi Yayınevi, Birinci Basım, Ankara 1998.

TEKELİ, Şirin, "Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarınının 55 Yıllık Öyküsü", Kadınlar ve Siyasal Yaşam Eşit Hak Eşit Katılım, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, İstanbul, 1996.

Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), Hazırlayanlar: GÖKÇİMEN Semra, YAPICI Havvana, KAYA Engin, GÜLTEMEN Dinçer, GEÇMEZ Taner, TBMM Yayınları, Ankara, 2009.

ZÜRCHER, Erik Jan, Modernleşen Türkiye, İletişim Yayınları, 9.Baskı, İstanbul, 2000

D. Süreli Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi

Güneş Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

E. Tezler

ŞAHİN, Besra, Türk Basınında 12 Mart Olayı, D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.

ŞAHİN, Cemile, Türk Parlamentosu'ndaki Kadın Milletvekilleri 1935- 2007, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2010.

F. Sözlü Kaynaklar

Türkan Akyol'un eşi Prof. Dr. Turhan Akyol ve oğlu Prof. Dr. Umut Akyol ile 24 Mart 2018'de gerçekleştirilen mülâkat.

Atila Sav ile 9 Nisan 2018'de gerçekleştirilen mülâkat.

Haldun Özen, "Türkan Akyol ile Yapılan Röportaj", *Türkiye Toplumsal Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Projesi*, Ankara Milli Kütüphane, Sözlü Tarih, Kitap Dışı Materyal, Yer No: FLCD2010DK: 194,277.

G.EKLER

PEYMAN TÜRKAN PEKDEMİR 3 YAŞINDA, (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

REMZİYE PEKDEMİR (SOL BAŞTAKİ) (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

MEHMET RÜŞTÜ PEKDEMİR, (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

DİYARBAKIR TIP FAKÜLTESİ'NİN AÇILIŞ GÜNÜ (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

BİRİNCİ NİHAT ERİM KABİNESİ (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

NİHAT ERİM ve TÜRKAN AKYOL (BAKANLAR PİKNIKTE)(TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

ANKARA HUKUK FAKÜLTESİ AKADEMİK AÇILIŞ YILI TÖRENİ (ATILA SAV ALBÜMÜ)

SODEP SEÇİM ÇALIŞMALARI, (ATILA SAV ALBÜMÜ)

SODEP KONGRESİ (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

TANSU ÇİLLER ve TÜRKAN AKYOL 50. HÜKÜMET, (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

50. TANSU ÇİLLER HÜKÜMETİ ANITKABİR'DE (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜM)

- 2 -

değişiklikler yapmadığımız, yapamadığımız ve bu değişikliklerin gerektirdiği yönde uluslararası ekonomik bağlantı ve yükümlülüklerimizi gözden geçiremediğimiz takdirde sorunların görüntüleriyle başaşa bir durumdan öteye geçemeyiz.

Gelişmiş ülkelerle aramızdaki gelir farkı, gittikçe artarak büyüyen istihdam sorunu çok hızla sanayileşmemizi kaçınılmaz kılmaktadır. Buna engel olan kaynak sorununun, dış ticaretimiz üzerindeki uluslararası sınırlamaların ve ekonomik politikamızdaki gelişmelerin ortadan kaldırılması şarttır.

Bir sıçrama yapmak zorundayız. Bu, ekonomik ve sosyal her türlü olanakların ve kaynakların uygun biçimde bir araya getirilmesiyle gerçekleştirilebilir. Toplumumuzun bütün yaratıcı gücünün (entelektüel ve emek enerjisinin) harekete geçirilmesi esastır. Toplumun yaratma gücünün harekete geçirilmesi, daha iyi yarınlara olan inancın yaratılabilmesi için fedakârlıkta eşitlik uygulamasının mutlaka sağlanması, bu yönde vergi kanunlarının sosyal adaleti gerçekleştirecek biçimde yeniden düzenlenmesi esas olmalıdır. Uzun yıllardır bütün hükümetlerin hazırlayıp, Parlamenteoya sunmaktan kaçındığı, fakat yüksek gelirliilerin vergi kaçakçılığının önlenmesi için zorunlu olan servet vergisinin, tarımsal kazançları etkin biçimde vergilendirecek değişikliklerini veraset ve intikal vergisinin en kısa zamanda düzenlenmesi gerekir.

Daha iyi hizmet götüren bir yönetim kurabilmek için yukarı idarâ kademelerde geniş çapta değişiklik yapılması ve iş yapabileceklerin hiçbir siyasal kaygıyla düşülmeksizin işbaşına getirilmesi gerekir. Bu konuda Hükümet tam yetkili olmalıdır. Hükümetin atamaları ilgili seçimlerine tam güvenilmemesi ve türlü yerlerden müdahalelerde bulunulması görevlerin tam olarak yerine getirilmesini önler. Hükümet üyelerinin hepsinin dürüst ve iyiniyetli, bir kısmının enerjik olması sorunların çözümü için yeterli değildir. Olağan bir koalisyon hükümetinin görevi ötesinde sorumluluk ve görevler yüklendiği için Hükümetimizin bir koalisyon hükümetinin zaafalarını bünyesinde bulundurarak başarıya ulaşmasının beklenemeyeceği ortaya çıkmıştır.

Hükümetimizin yüklendiği ağır sorumluluğu taşıyabilmesi ve görevleri başarabilmesi için bütününün dürüst, iyiniyetli ve enerjik olması yanında inanç, düşünce ve görüş bakımından kaynaşa-

- 3 -

bilecek durumda olması ve idareyle aydın kamuoyundan destek görmesi gerekir. Yapılan işlerin ulusun bütününün yararına olması ve toplumun desteğini kazanmasının koşulu da budur.

Kıt olanaklar içinde kıvranan halkımızın büyük çoğunluğunun yaşama koşullarını daha iyiye götürebilmek, yoksul fakat yetenekli çocuklarımıza eğitimde fırsat eşitliği sağlayabilmek, halkımıza ucuz ilaç topraksız köylümüze toprak sağlayabilmek, tabii kaynaklarımızı ulusunun yararına kullanılabilir hale getirebilmek için harcadığımız sürekli çabalar sadece çıkarlarını düşünen çevrelerin açık ya da gizli çabalarıyla engellenmiştir. Bu engelleme teknik ve politik her seviyede devam etmektedir.

Gerek bu konuların, gerekse kısa vadeli diğer sorunların çözülmesinde ağırlığı olan para ve maliye politikasının en bilgili ve yapıcı biçimde formüle edilebilmesinin ve uygulanabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bütünüyle A.P. Hükümetinden devralınmış, A.P. devrinin ekonomik politikasının hazırlayıcısı, modern iktisat ve maliye anlayışından yoksun ve Hükümetimizle işbirliği yapmaya isteksiz bir Maliye ve Merkez Bankası ekibi sorunların büyüyerek çözümlerinin güçleşmesine sebep olmaktadır.

Hükümetin diğer konulardaki teknik desteği de eksiktir. Bu eksikliğe ilâve olarak aydın kamuoyu türlü nedenlerle Hükümet tasarruflarını şüpheyle karşılar hale gelmiştir. Bu nedenle desteğini esigemektedir.

Sıkıyönetimin ilânından sonra Hükümet ile Sıkıyönetim arasındaki çalışma ve yürütme ilkelerinin iyi saptanamaması sonucunda ortaya çıkan bir kısım uygulamalar gerek dünya kamuoyunda, gerekse Türkiye'deki aydınlar arasında kaygılar yaratmıştır. Bu arada gerici, tutucu, çıkarıcı ve çoğunlukla A.P.'li basın reformlara ve Hükümete karşı faaliyetlerinde şahıslıkla sürdürmesi reformcu bir Hükümetin desteği olması gereken bütün güçleri küstürmüş bulunmaktadır.

Silâhlı Kuvvetlerimiz 12 Martta gerekli müdahaleyi yaptıktan sonra, sorunların çözümünü Parlamente'ye, Hükümete ve yönetime bırakmıştır. Bir müdahaleyi daha zorunlu kılmaktan dikkatle kaçınmak gerekir. Bu durumda bütün sorumluların, Parlatentonun, siyasal partilerin, aydınların Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu ve hemen tedbirleri alınmadıkça takdirde gittikçe karanlıklaşan geleceğini gözünde tutarak bir çözüm yolu bulmaları gerekmektedir.

- 4 -

Son Hükümet bunalımı sırasında hazırlayarak siyasal partilere verdiğiniz memorandum bu yönde bir değerlendirmeye olanak sağlayabileceği halde tartışma konusu bile yapılmamıştır. Adalet Partisine Hükümetteki çalışma arkadaşlarına danışmadan bir Başbakan yardımcılığı vermeniz, ve bu yere 12 Mart Muhtırasının suçladığı Hükümetin bir üyesini getirmeniz bu konunun bütünüyle bir yana bırakıldığı düşüncesini vermektedir.

Kollektif bir sorumsuzluk havasının daha uzun sürmekten etkili ve ciddi bir değerlendirme yapılması gereğine inanıyoruz. Böyle bir değerlendirmeye ve çözüm yolunun bulunmasına olanak hazırlamak üzere Hükümetteki görevlerimizden ayrılmaya karar verdik.

İstifalarımızı yüksek bilgilerinize sunarız.

Saygılarımızla,

SADİ KPCAŞ

Sadi KPCAŞ

ÖZER DERBİL

Özer Derbil

ATTILÂ KARASMANOĞLU

A. Karasmanoğlu

Hamdi Ömüröğlu

ATTILÂ SAR

Attilâ Sar

Şinasi ÖREL

Şinasi Örel

Osman ÖLÇAY

Mehmet Özgür

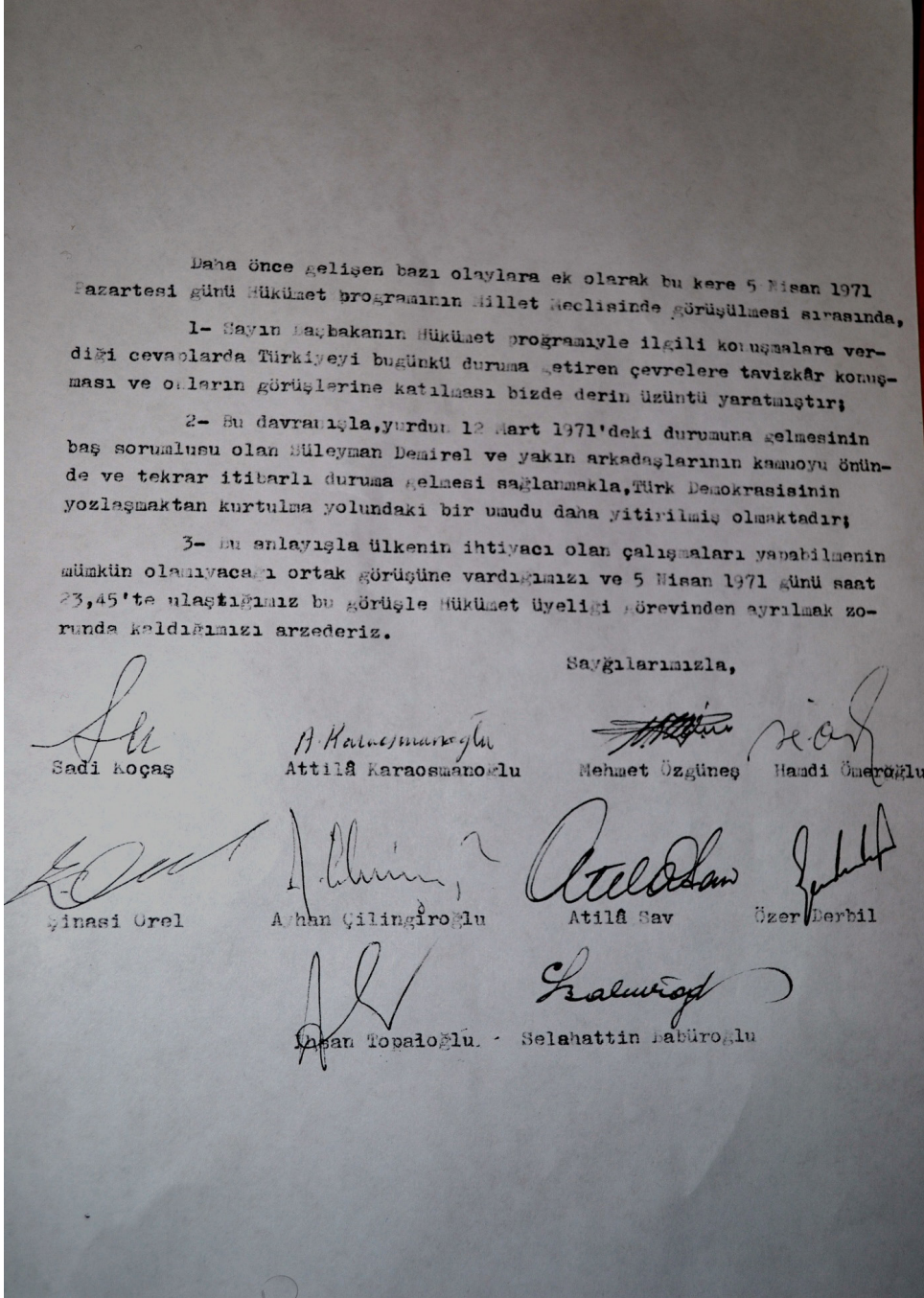
Halim Özgür

Ryhan Çirgici oğlu
J. Çirgici oğlu

Türkan Akyol

Türkan Akyol

BİRİNCİ NİHAT ERİM KABİNESİ'NİN İSTİFA DİLEKÇESİ (TÜRKAN AKYOL AİLE ALBÜMÜ)

10 BAKANIN, 5 NİSAN 1971'DE, BAŞBAKAN NİHAT ERİM'E SUNDUKLARI İSTİFA DİLEKÇESİ (ATILÂ SAV ALBÜMÜ)